

CHOMSKY VE KÜRESELLEŞME

Jeremy Fox

Kitabın Özgün adı: *Chomsky and Globalisation*, © 2001
EVEREST YAYINLARI, 1. Basım: 2002, 94 Sayfa

ARKA KAPAK

Post modern hesaplaşmalar, milenyumdan psikanalize, kuantum kuramından kaçıklık kuramına kadar bir dizi temayı işleyen bir seridir. Bu kitapların her biri çağdaş düşüncenin keskin ucunda duran anahtar bir fikri ele almakta ve yirmi birinci yüzyıl düşüncesinin temellerini atmış paradigmatik düşünür ve beyinlerin yaklaşımlarını anlaşılır bir dille ortaya koymaktadır.

Tekelleri koruyun. Milyarderleri koruyun. Ücretleri düşürün. ABD şirketleri için hayırlısını yapın. İşte size küreselleşme...

Küreselleşme, devlet merkezli kurumların ve devlet merkezliliğe yapılan atıfların, salt uluslararası değil, tamamıyla küresel bir bağlamda faal olan farklı aktörler arasındaki ilişkilerin yapısı içinde eridiği süreçtir.

“Küresel Piyasa” ve Ulus-devletlerin Sonu

Sonuçta, görüldüğü kadarıyla küreselleşme, tek tek devletlerin kendi kaderlerini denetleme gücünü zayıflatmakta, önemli kararlar giderek daha üst düzeyde, küresel düzeyde alınmaktadır. Ulusal hükümetlerin etkisi zayıflamıştır.

Artık işletmeler küresel düzeyde rekabet etmek zorundadır. Herkesin herkesle rekabet ettiği bu “küresel piyasa”nın varlığı iddiası, bir aldatmacadan başka bir şey değildir oysa.

Chomsky bir süredir, Büyük Şirketlerin gerçeği algılayışımızı nasıl bozduğuna dikkat çekmektedir. Özgürlüğümüzü tehdit eden bu çarpıtma ve kafa karıştırma olayı yüz yılı aşkın bir süredir yaşanmaktadır. Chomsky bu pratiği, “şirket propagandasının demokrasiyi dinamitleyici büyümesi” şeklinde tarif etmektedir. Örneğin, ABD’nin “hemen hemen şirketlerin yirminci yüzyılın başlarında bugünkü biçimlerini kazandığı sıralarda” kurulan bir halkla ilişkiler sanayii olduğuna dikkat çeker. Bu endüstrinin amacı, “kamuoyunun zihnini denetim altına almaktır, çünkü [sanayiciler] karşı karşıya oldukları en büyük tehdidin kamusal zihin olduğunun farkına varmış, demokrasinin devletin zorbalığı gibi özel sektörün zorbalığına da yönelik gerçek bir tehdit olduğunu anlamışlardır.”

Bugüne dek küreselleşmenin etkisi karın artması, şirketlerin güçlenmesi ve işgücünün zayıflaması yönünde olmuştur. Ancak yeni kapitalist küresel düzenden gerçekten nasipleneler, çoğu Üçüncü Dünya ülkelerine yatırımda bulunan süper-zengin elit gruplardır. Sistem değişmemiştir. Aksine, eşitsizlik uçurumu aşırı boyutlarda derinleşmiştir.

Küreselleşme ve Kapitalizm

Ekonomik küreselleşme, kapitalizmin son versiyonu olarak görülebilir. Kapitalizmin küreselleşmenin sağladığı fırsatlardan (iletişim, hız ve etkinlik) yararlandığı, bu süreçte daha güçlü ve verimli hale geldiği söylenebilir.

Will Hutton ve Anthony Giddens kapitalizmin üç temel özelliğini şöyle tanımlarlar:

- İlk olarak kapitalizm, bir özel mülk sahipliği sistemidir,
- İkincisi, ekonomik faaliyet piyasalardaki fiyat hareketleriyle belirlenir;
- Üçüncüsü, bu sistemin beklentisi ve dayanağı, kar peşinde koşma dürtüsüdür

Çocukluğunda Amerikan kentli işsiz sınıfların sıkıntılarını görmüş, özgürlükçü bir sosyalist olarak Chomsky, bu bakış açısıyla uzun süredir “yağmacı kapitalizm”e karşı çıkmaktadır. Daha 1973 gibi erken bir tarihte, bunun yirminci yüzyıl ortalan için “uygun bir sistem” olmadığını yazmıştır. “*Ancak kolektif terimler içinde ifade edilebilen insani ihtiyaçları karşılamakta yetersizdir*”; ayrıca, “*sadece zenginliği ve gücü artırma peşinde koşan, kendini piyasa ilişkilerine, sömürüye ve dış otoriteye tabi kılan*” rekabetçi insan kavramı da “*gayri insanidir ve en derin anlamıyla hoş görülemez.*”

Neo-liberal kuramlara göre, kapitalizmin en iyi biçimde işlemesi için, devlet müdahalesi (vergiler ve denetimler) ortadan kaldırılmalıdır. Piyasalar düzensiz olmalı, “başıboş bırakılmalı” ve kendi dengelerini bulmalarına izin verilmelidir. Vergiler ve hükümet denetimlerinin her biçimi, serbest ticarete açık bir müdahaledir.

Dahası, Sovyetler Birliği’nin çöküşüyle birlikte dünya finans sistemi, fiilen “küresel kapitalizm”in kucağına düşmüştür.

Şimdiye dek hep ekonomik küreselleşmeden bahsettik. Fakat ekonomik küreselleşmenin yanında başka küreselleşme biçimleri de vardır. Medyada, kültürel düzeyde, siyasette, savaşta, finansta, göçte ve çevre sorunlarında da bir küreselleşme söz konusudur

Küreselleşmenin Özellikleri

Giddens gibi dönüşümcüler ise, küreselleşmeyi salt küresel ekonomi değil, daha geniş kapsamlı terimler açısından değerlendirirler. Onlara göre:

Küreselleşme, modern toplumları ve dünya düzenini yeniden biçimlendiren hızlı toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimlerin gerisindeki temel itici güçtür.

Ekonomik küreselleşmenin temel amacı, dünya ekonomisini tamamen küreselleştirmektir. Bugün en zengin ülke ABD olduğundan ve dünya ekonomisini Amerika Birleşik Devletleri denetimi altında tuttuğundan, bu durum aslında dünya ekonomisinin kaçınılmaz olarak ABD yatırımcıları ve ABD ekonomisine uyumlu hale getirilmesi anlamına gelir. Bugün bu süreç tam gaz işlemektedir.

Küresel ekonomik etkinliklerin yüzde 70’i spekülasyondur ve “servetlere servet katılan, başka hiçbir şey üretilmeyen penceresiz odalarda gerçekleşir” Evet, zenginlik dışında hiçbir şey üretilmeyen odalarda...

Temel amacı kar olan bir sistem söz konusuysa, “Kimin için kar?” diye sorulabilir pekala. Dünyanın her tarafındaki basın ve televizyonlarda görüldüğü üzere, yerleşik mantığa göre küreselleşme ve serbest ticaretten herkes faydalanacaktır.

Yaygın bir argüman ise, birtakım düzenlemelere bağlanmamış serbest ticaretin, yaşam standartlarını genel olarak yükselteceğini savunmaktadır. Yaşanan deneyimler, ticaretin ve finans piyasalarının açılmasıyla birlikte yatırımcılar, girişimciler ve profesyonellerin büyük paralar kazandığını göstermiştir. Ancak yoksul ülkelerdeki birçok kişi, hayat standartlarındaki gözle görülür düşüşün kurbanı olmuştur.

Üçüncü Dünya ülkeleri açısından küresel sisteme, özellikle serbest ticaret ve borçların yeniden düzenlenmesiyle eklenmek ... feci sonuçlar doğurmuştur.

Genel olarak dünya açısından küreselleşme henüz hayat standartlarını yükseltmemiştir. Bugüne kadarki göstergeler de bu beklentinin gerçekleşmeyeceğine işaret etmektedir. Küresel kapitalizm genel olarak, çoğunluğa yönelik uzun vadeli toplumsal katkılardan ziyade, azınlığın yararına kısa vadeli kara yönelmiştir. Bugün işlediği biçimiyle küresel kapitalizm, bir bütün olarak insanlığın iyiliğinden çok ayrıcalıklı bireylerin arzularına odaklanmıştır.

Ulusal ekonomi büyürken Amerikalıların çoğu için ekonomik fırsatlar sönüp gitmiştir. Gençler, erkekler ve ileri düzeyde meslek sahibi olmayanlar, yani çalışan Amerikalıların çoğunun reel saatlik ücretleri, geçen yirmi dört yıl içinde ciddi biçimde düşmüştür. Amerikan iş dünyası hakkındaki hamasi yazıların çoğunun görmezden geldiği şey, düşük maaşlı istihdamın korkutucu boyutlarda artmasıdır, Bu artış sonucunda, ülkenin yüzde 30'u bir aileyi yoksulluktan çıkaramayacak kadar az kazanan işçilerden ibaret hale gelmiştir!

Amerika'nın çok zengin kesimlerinde konutlar artık genellikle yüksek duvarlarla çevrenmekte, konutların tek giriş kapısı güvenlik görevlileri tarafından korunmaktadır. Belki de gelecekte, Güney'den giderek daha fazla kapanan Kuzey'e iş bulma hevesiyle gelen işsiz kaçak göçmenler arasında olduğu kadar, her ülkede zenginler ve yoksullar arasında da savaşlar yaşanacaktır. Bu arada medya, göçmenleri ulusal hayat standartlarına yönelik bir tehdit olarak gösterecek ve ırkçılık güçlenecektir.

Neo-liberalizm

Neo-liberalizm kendini kapitalist kuramın son ve en gelişmiş versiyonu olarak sunar; bu yüzden küresel kapitalizmi meşrulaştırmak için kullanılan temel ekonomik kuramdır. Hükümetin vergiler ya da denetimler yoluyla serbest piyasaya en az düzeyde müdahalesini öngörür. Bu şekilde düzenlemelerin kaldırılması kar düzeylerini arttıracak ve spekülasyonu kolaylaştıracaktır. En ideali, devletin mümkün olan en küçük çapa indirilmesi, gücünün de mümkün olduğunca azaltılmasıdır. Neo-liberalizm devletin sağladığı hizmetlerin (sağlık, eğitim, ulaşım, vb.) özelleştirilmesini, böylece devlet harcamalarının kısılması ve hükümetin nüfuz alanının daraltılmasını öngörür. Kuramsal olarak, özelleştirmeler hükümetin harcamalarını kısar, vergi oranlarını düşürür ve özel şirketlere kara geçme fırsatı tanır. Hükümet harcamalarının kısılması, okullar, hastaneler, ulaşım sistemleri, vb.nin hisselerini özel sektöre geçirebilecek zengin yurttaşları memnun eder. Neo-liberalizm, özünde zenginlere hizmet etmek amacıyla tasarlanmış bir sistemdir.

Neo-liberalizm kendisini bir kuram olarak sunar, ancak gerçekte, zenginliği korumaya yönelik olan bir dizi esnek reçeteden ibarettir. Adam Smith gibi klasik liberallerin yazdıklarına dayanarak meşruiyetini ilan etse bile, gerçekte onun tavsiye ettiklerinden çok farklı politikalar izler.

Bu konuda bir başka farklılık daha söz konusudur. Korumacılık 17. yüzyılda devletin gelirlerini arttırmak üzere ortaya çıkmıştır. O zamanlarda sağlanan ticaret fazlalarının bir ülkeyi zenginleştirdiğine inanılmış ve korumacılık da bu sürecin işlemlerini sağlamıştır. Modern neo-liberalizm serbest ticareti ve bütün ülkelerin korumacılıktan vazgeçmesini vaaz ederken önde gelen ekonomik güçlerin çoğu kendi sanayilerini destekler ve korurlar.

Teknoloji de insani amaçlardan ziyade kar ve güç adına kullanılmaktadır. Klasik liberal ekonomi kuramının canlandırılması, küresel kapitalizmin gerçek amaçlarını (fahiş karlar elde etmeye çalışmak, küçük bir seçkinler grubunun zenginleştirilmesi, yoksulların daha da yoksul hale getirilmesi) gizlemeye yöneliktir. Teknoloji, kara odaklı bu stratejiye “insansız bir kalkınma” yaratan bir tarzda eklenmektedir, “bu teknolojinin doğasından gelen bir sonuçmuş ya da verimlilik ve düşük maliyet arayışının bir ürünüymüş gibi değil.” Aslında erken sanayi devriminde olduğu gibi,

teknoloji, “karı ve gücü arttırmaya yönelik olarak, anlamlı bir iş, özgürlük, insan hayatı ve refah pahasına tasarlanmıştır.”

Neo-liberal politikalar genellikle Washington Konsensüsü diye anılan standart bir formda uygulanır. ... Chomsky, Washington Konsensüsü’nün temel kurallarını şöyle özetlemiştir:

Ticareti ve maliyeyi serbest bırak, fiyatı piyasanın belirlemesine (fiyatları düzenlemesine) izin ver, enflasyonu ortadan kaldır (makro-ekonomik istikrar) ve özelleştir. Hükümet de yoldan çekilsin.

Ottawa Üniversitesi’nde iktisat profesörü olan Michael Çossudovsky’ye göre, fiyatların serbest bırakılması şu tür etkilerde bulunur:

Fiyatların serbest bırakılması gibi önlemler, borç yükü altındaki, genelde yavaş büyüyen, karın yüksek, ücretlerin düşük olduğu ülkeler açısından ağır sonuçlar doğurur. Bu tür önlemlerin ayrıca, ekonomik etkinliğin birçok alanını hemen etkileyen gübre, tarım girdileri ve araçlarının iç fiyatlarında da büyük artışlara yol açması çok muhtemeldir.

Yüksek karlar doğal olarak yatırımcılara (normalde yabancı, özellikle de Amerikalı yatırımcılara) yüksek getiriler sağlar.

Chomsky’nin de açıkça ortaya koyduğu gibi, kaçınılmaz olarak bu kuralları dayatanlar çok güçlüdür, birçok ülke ekonomisinin kaderini ellerinde tutarlar. Hatta, yine Chomsky’nin işaret ettiği gibi, uluslararası ekonomi basınına göre, işin içindeki kurumlar (Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi) etkin bir biçimde “yeni emperyal çağ”da “*defacto* dünya hükümeti”nin çekirdeği oluştururlar.

Bu imparatorluğun merkezinde Özgür Dünya’nın lideri ABD var. Amerika’nın müttefikleri, özellikle Britanya ve NATO’nun başka üyeleri de onunla beraber. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Ticaret Örgütü gibi büyük uluslararası kurumlar bu merkezin payandaları.

Muzaffer neo-liberalizmin (o verimli, o modern, o özgür düzen) vaat ettiği heyecan dolu geleceği hiç de baş döndürücü bulmayan Chomsky, geleceğin dünyasının büyük ihtimalle süper-zengin seçkin grupların ellerinde olacağı tahmin etmektedir. ... Chomsky’ye göre bütün planlan, işçilere ve çalışanlara yönelik refah devleti uygulamalarından vazgeçmektir; ümitsizlik, kaygı, belirsizlik ve korku yaratma, eşitsizliği daha da derinleştirme pahasına üstelik.

Çoğunluğun hayat koşullarının daha da kötüleşmesi ihtimali, ABD’nin halihazırda küresel ticaret ve iş dünyasının büyük bölümünü kontrol altında bulundurduğu bir dünya düzeninde gerçekleşmeye çok daha yakındır. Müreffeh Batılı müttefiklerinin yardımını, başka yerlerdeki uydu devletlerin desteğini alan, önde gelen bankacılık ve finans kurumlarıyla (etkili uluslar arası kapitalist kurumlardır bunlar), daha da önemlisi güçlü ulus aşırı şirketlerle ayakta duran ABD, genelde gizlilikle iş gören, Uluslararası Adalet Divanı ve Birleşmiş Milletler Örgütü gibi seçilmiş meşru kurumları görmezlikten gelip dinamitleyen, dünyanın büyük kısmını denetimi altında tutan fiili bir dünya hükümeti kurmuştur.

En azından zenginliğin son dönemdeki birikimi olağandışı niteliktedir; BM Kalkınma Programı’nın 1996 yılı raporunda, dünyanın en zengin 358 dolar milyarderinin toplam mal varlıklarının, dünya nüfusunun yüzde 45’inin toplam gelirini aştığı belirtilmiştir.

Borçların Yeniden Düzenlenmesi

Borçların yeniden düzenlenmesi süreci, ekonomik küreselleşmenin işleyişi konusunda, anlamlı olmanın ötesinde en çarpıcı örneklerden biridir. Üçüncü Dünya ülkelerine yönelik bir saldırı olarak gelişen, bu ülkelerin bankacılık sistemlerinde yapılan düzenlemelerle IMF’ye ve Dünya Bankası’na borçlarını ödemelerini güçleştiren ya da imkansız hale getiren borçların yeniden düzenlenmesi süreci,

yoksul ülke halkları açısından feci sonuçlar doğurmuştur. IMF ve Dünya Bankası 1980’lerde kredi geri ödemelerinin yeniden düzenlenmesi sürecinde borçlu ülkelerle pazarlığa girişmişler, böylece borçlu ülkeler daha fazla faiz ödemek, fiyatları yükseltmek, kamu hizmetlerinde (okullar, hastaneler, yollar) kısıntılara gitmek ve ekonomilerinin sorumluluğunu Batılı kurumlara ve yatırımcılara teslim etmek zorunda kalmışlardır.

Yoksul Ülkelere Bir Ders Vermek

Borçlar konusunda izlenen stratejinin ve dayatılan katı koşulların temel amaçlarından birinin, gelişmekte olan ülkelere derslerini vermek, onları hizaya sokmak, korkutmak, zayıflatmak ve sanayileşmiş Kuzey’in inayeti ve emirlerine, uluslararası ekonomik düzenin yeniden yapılanması gibi taleplerle Kuzey’in karşısında çıkmalarını, çok zorlaştıracak kadar alenen tabi kılınacak olduğu düşüncesine katılmamak güçtür.

Batılı Yatırımcıların Kar Paylarını Arttırmak

Batı’nın izlediği borç stratejisinin bir diğer amacı da Batılı yatırımcılar için fırsatlar hazırlamaktır. Bu da Üçüncü Dünya ekonomilerinin Batılı ülkelerin ekonomilerine bağlanması ve Batı’ya en fazla kar getirecek şekilde örgütlenmesiyle sağlanır.

Gelecek

Ürkütücü boyutlardaki küresel işsizlik, ayrıcalık, hırs ve başarı değerlerine adanmışlığın nihilizmi, kardan başka bir şey düşünmeyen bir ekonomik düzenin acımasızlığı karşısında Chomsky bize şu basit tercihi sunuyor:

Ya - küresel adaletsizlik ve boyun eğerez,

Ya da - adalet, demokrasi ve mücadelesine katılırız

Peki, Chomsky küreselleşmiş dünyanın geleceğini nasıl görüyor? Aslında o, geleceğe ilişkin olarak ne iyimserlik ne de karamsarlık telkin ediyor. ABD yönetiminin politikasının, ekonomik küreselleşmenin sebep olduğu adaletsizlik ve eşitsizliğin ne boyutlara vardığının farkında. Abartıya kaçmama konusunda temkinli, ama imparatorluğun gücünü de küçümsemiyor. Fakat kendisi kayda değer derecede hümanist, insanlara, emeğin değerine ve siyasal eyleme yönelik örgütlenmeye inanıyor. Gayrı meşru otorite iddialarına meydan okumanın hala gerekli olduğunu düşünüyor.